

بنیاد ملی جهاد

کارگاه آموزشی تخصصی

صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی (وضعیت، فرصت‌ها و چالش‌ها)

دکتر جانعلی بهزادنسب و دکتر کوهسار خالدي

(استادیار موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی)

۳ مهر ماه ۱۴۰۲

کارگاه آموزشی تخصصی

پیش‌ها:

- وضعیت سرمایه گذاری در بخش کشاورزی ایران در یک دهه اخیر چگونه بوده است؟
- ماهیت و جایگاه قانونی صندوق های حمایت از توسعه کشاورزی چیست ؟
- مأموریت ها و عملکرد صندوق های حمایت از توسعه کشاورزی چیست؟
- فرصت ها و چالش های فراروی صندوق های حمایت از توسعه کشاورزی کدامند؟

هدف اصلی :

آگاهی کارشناسان و مدیران ذیربط در باره وضعیت، فرصت ها و چالش های فراروی صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی

اهداف رفتاری :

- ارتقای آگاهی شرکت کنندگان در باره صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی
- خلق فرصت های جدید برای توسعه فعالیت صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی

مبنای برگزاری : دوره های آموزشی مصوب

سرفصل‌ها

- سرمایه گذاری در بخش کشاورزی ایران
- مبانی حقوقی و وظایف و اختیارات شرکت مادر تخصصی و صندوق‌ها
- ظرفیت‌های قانونی صندوق‌ها
- عملکرد و وضع موجود صندوق‌ها
- چالش‌های فراروی صندوق‌ها.
- اهداف و راهبرد‌های پیشنهادی برای ساماندهی و توسعه فعالیت صندوق‌ها

سرمایه گذاری در بخش کشاورزی ایران

ماده ۳ قانون برنامه ششم توسعه

به منظور دستیابی به رشد اقتصادی متوسط سالانه هشت درصد (۸٪) و ضریب جینی (۰.۳۴) در سال پایانی برنامه، اهداف کمی کلان و بخشهای اقتصادی به تفکیک جداول (۱)، (۲) و (۳) تعیین می‌شود:

اهداف بخش کشاورزی در قانون برنامه ششم توسعه

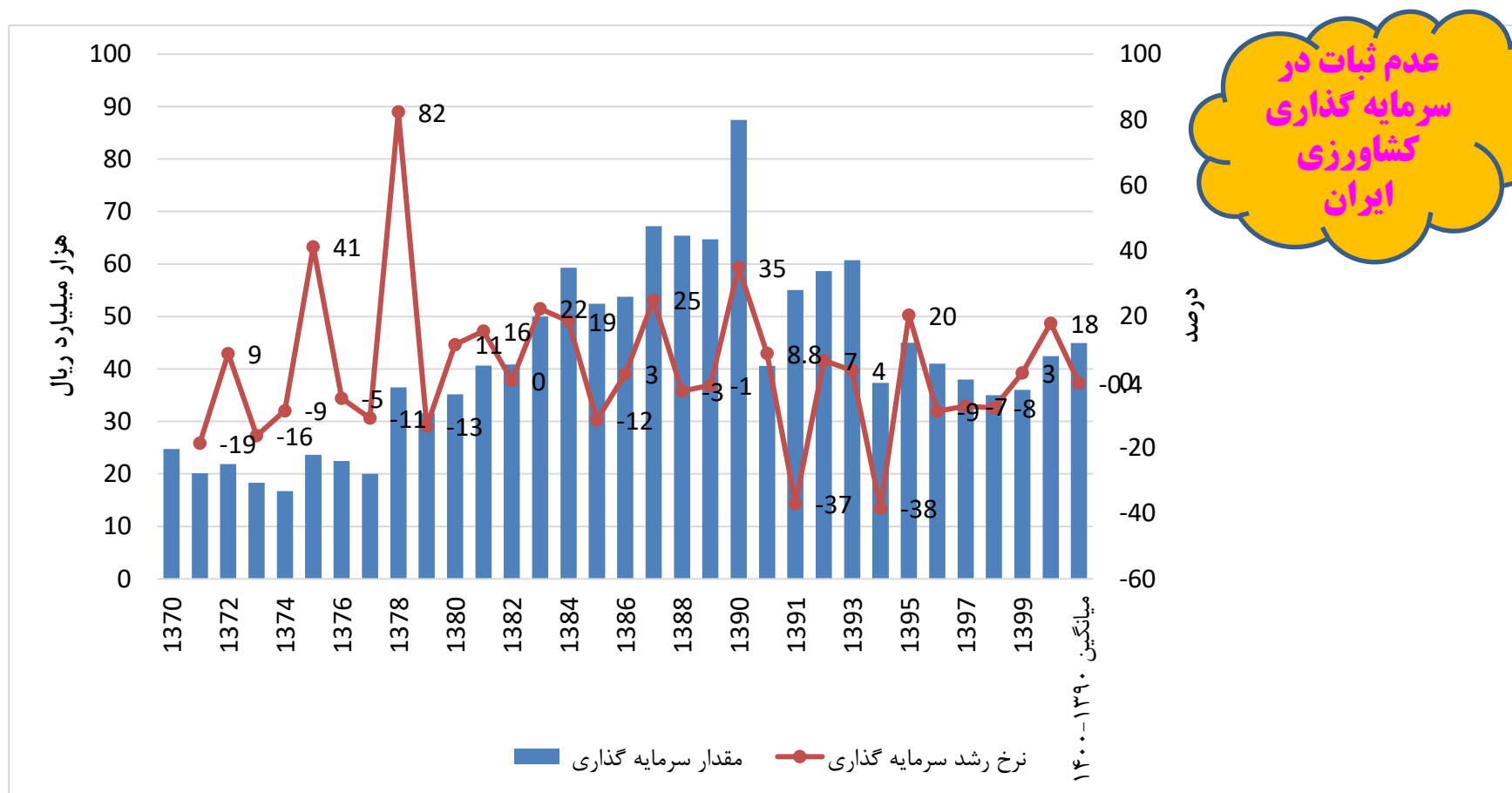
متوسط رشد ارزش افزوده	متوسط رشد سالانه اشتغال	رشد سالانه سرمایه گذاری	متوسط رشد سالانه TFP
۸	۳.۹	۲۰.۳	۳.۲

رشد ارزش افزوده‌ی هدف و عملکرد بخش کشاورزی ایران در سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۰ (درصد)

سال	برنامه توسعه	رشد اقتصادی هدف برنامه	بانک مرکزی ج.ا.۱. (۱۳۹۵=۱۰۰)	مرکز آمار ایران (۱۳۹۰=۱۰۰)
۱۳۹۰	پنجم	۷ درصد	*	۹.۹-
۱۳۹۱			۵.۰	۲.۵
۱۳۹۲			۵.۳	۴.۸
۱۳۹۳			۸.۳	۴.۵
۱۳۹۴			۳.۰	۵.۴
۱۳۹۵	میان برنامه		۴.۹	۴.۵
۱۳۹۶	ششم	۸ درصد	۳.۴	۱.۵
۱۳۹۷			۲.۳-	۳.۲-
۱۳۹۸			۹.۱	۱۱.۵
۱۳۹۹			۳.۲	۴.۳
۱۴۰۰			۲.۶-	۳.۶-
۱۴۰۱	میان برنامه		۱.۱	۴.۴-

سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۷۰

(درصد، هزار میلیارد ریال، ۱۰۰=۱۳۹۰)

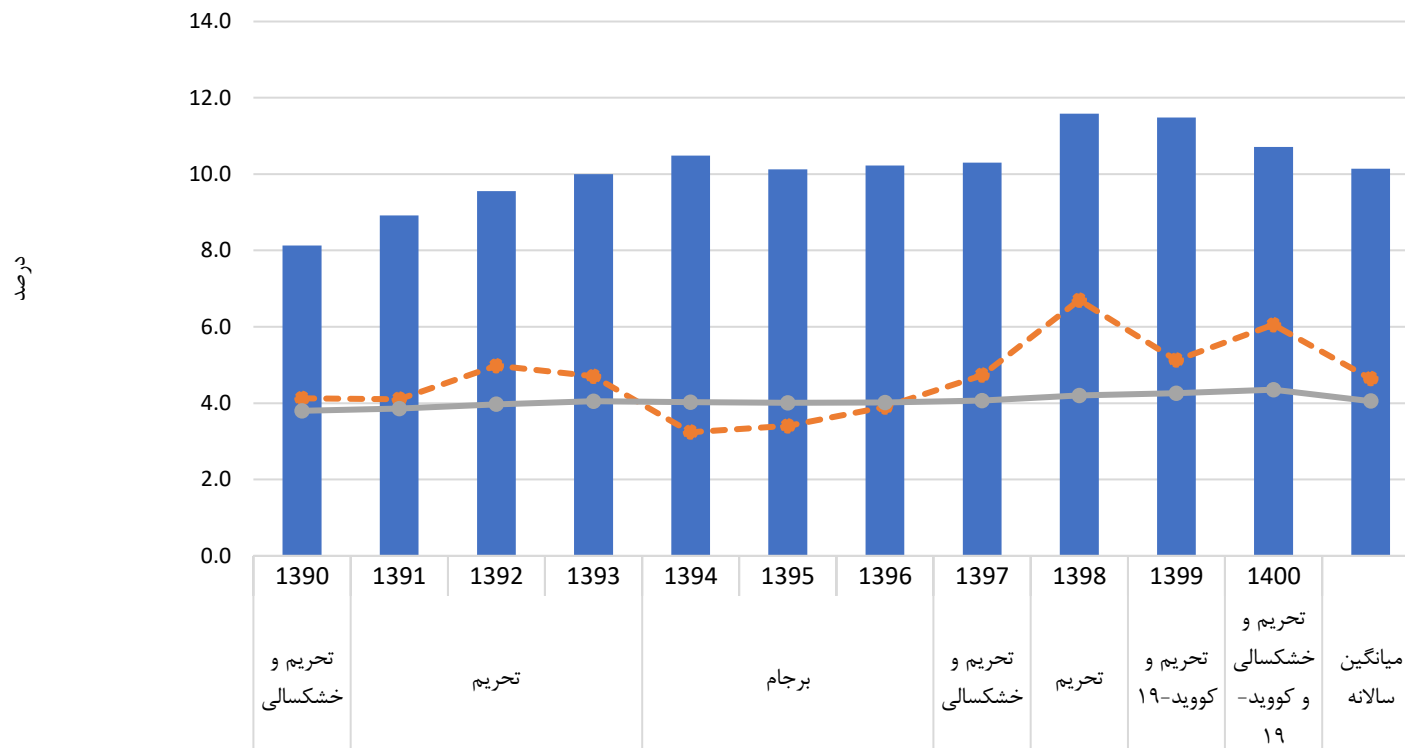

عدم ثبات در
سرمایه‌گذاری
کشاورزی
ایران

منابع: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا. (ج-۱۴۰۱) (۲) بانک مرکزی ج.ا.ا. (د-۱۴۰۱) (نماگرهای اقتصادی ۱۰۳ و

۱۰۷) (۳) محاسباتی (تبدیل آمار سال‌های ۸۲-۱۳۷۰ به سال پایه‌ی ۱۳۹۰)

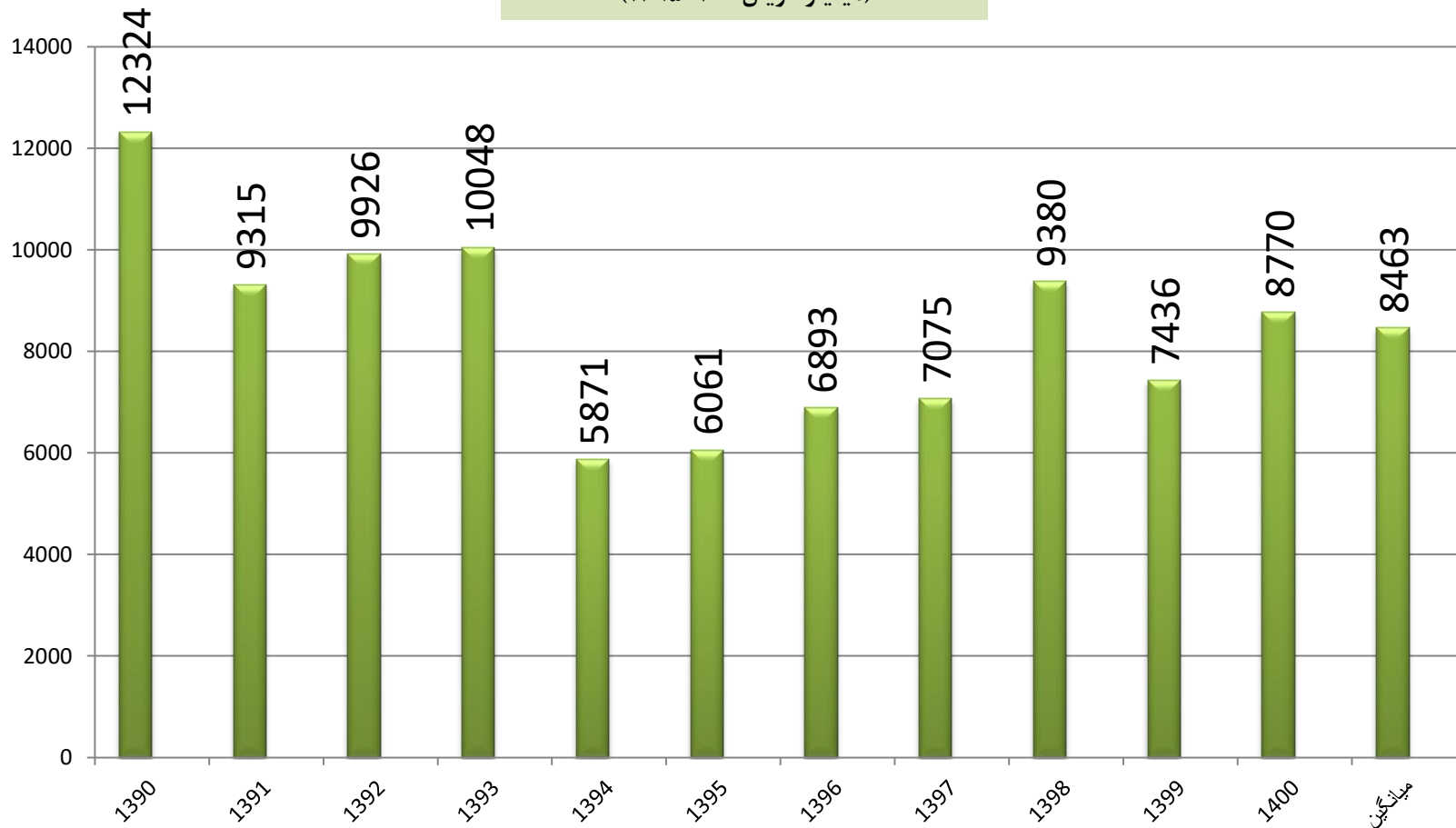
مقایسه تطبیقی سهم سرمایه گذاری، موجودی سرمایه و ارزش افزوده کشاورزی ایران در دهه ۱۳۹۰ (درصد، ۱۰۰=۱۳۹۵)

سهم ارزش افزوده کشاورزی	8.1	8.9	9.6	10.0	10.5	10.1	10.2	10.3	11.6	11.5	10.7	10.1
سهم سرمایه گذاری کشاورزی	4.1	4.1	5.0	4.7	3.2	3.4	3.9	4.7	6.7	5.1	6.1	4.6
سهم موجودی سرمایه خالص کشاورزی	3.8	3.9	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.1	4.2	4.3	4.3	4.1

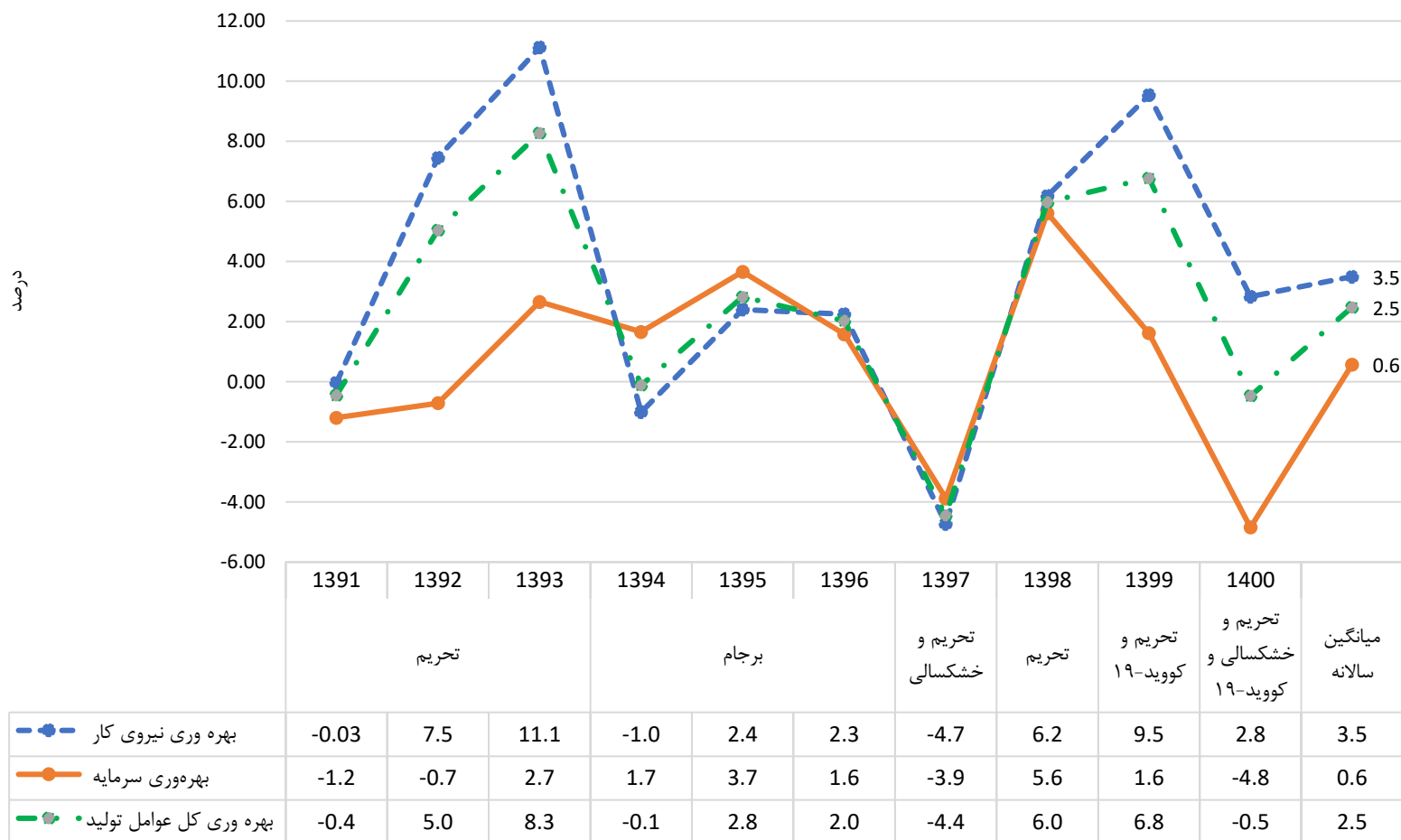
میزان استهلاك سرمايه گذاري كشاورزي

(میلیارد ریال، ۱۰۰=۱۳۹۵)

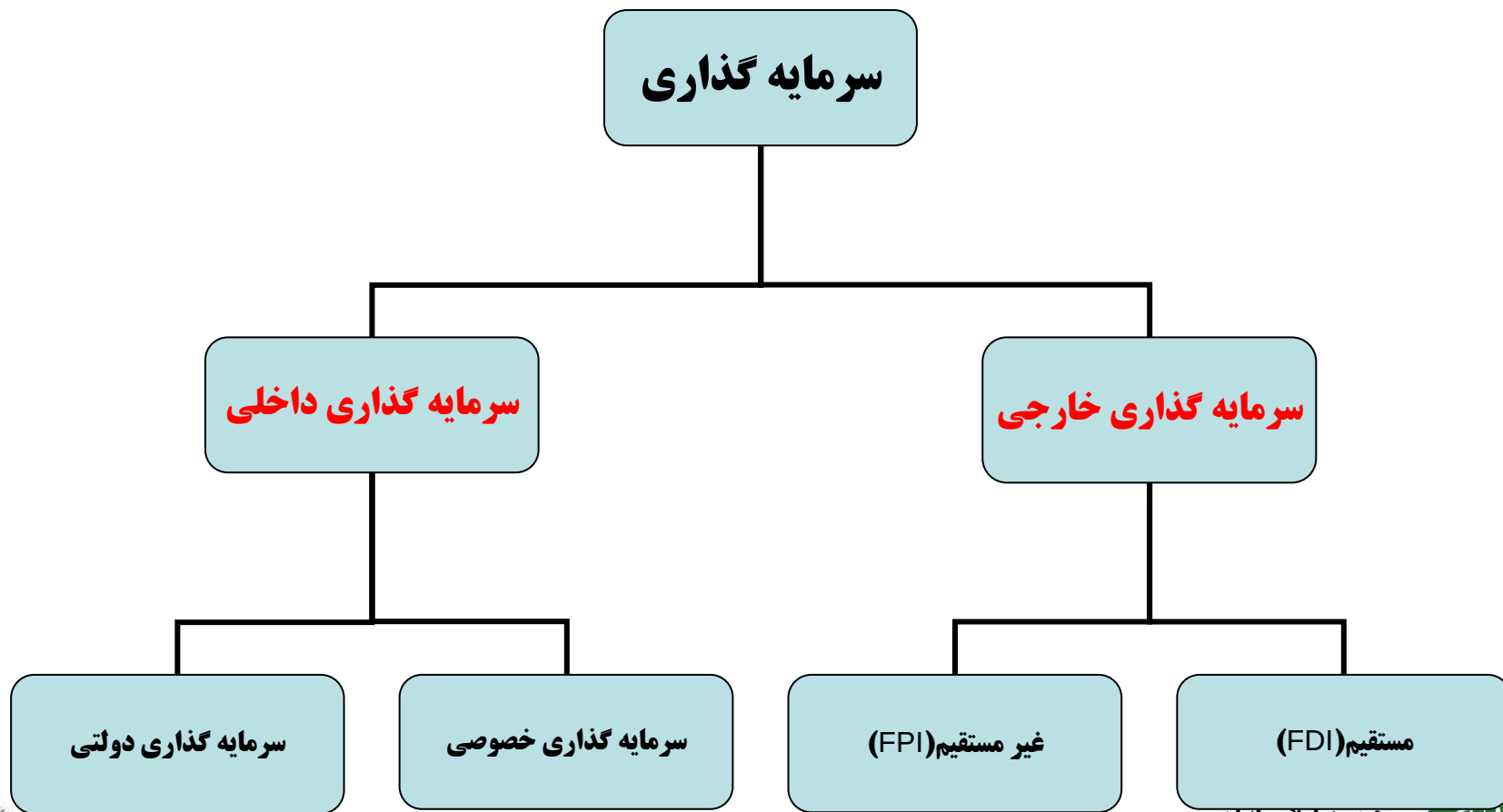
منابع: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا.، (۲). هژبرکیانی و نقیعی، ۱۳۹۴ (۳). محاسباتی

رشد شاخصهای بهره‌وری کشاورزی ایران

منبع: سازمان ملی بهره‌وری ایران، ۱۴۰۲

طبقه بندی سرمایه گذاری کشاورزی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش های برنامه ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

پرسش: مهمترین منابع مالی لازم برای سرمایه گذاری در بخش کشاورزی ایران کدامند؟

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

مصارف تسهیلات در واحدهای کشاورزی

• مخارج خانوار!

تسهیلات
کوتاهمدت

• سرمایه در گردش

تسهیلات
کوتاهمدت

• سرمایه گذاری

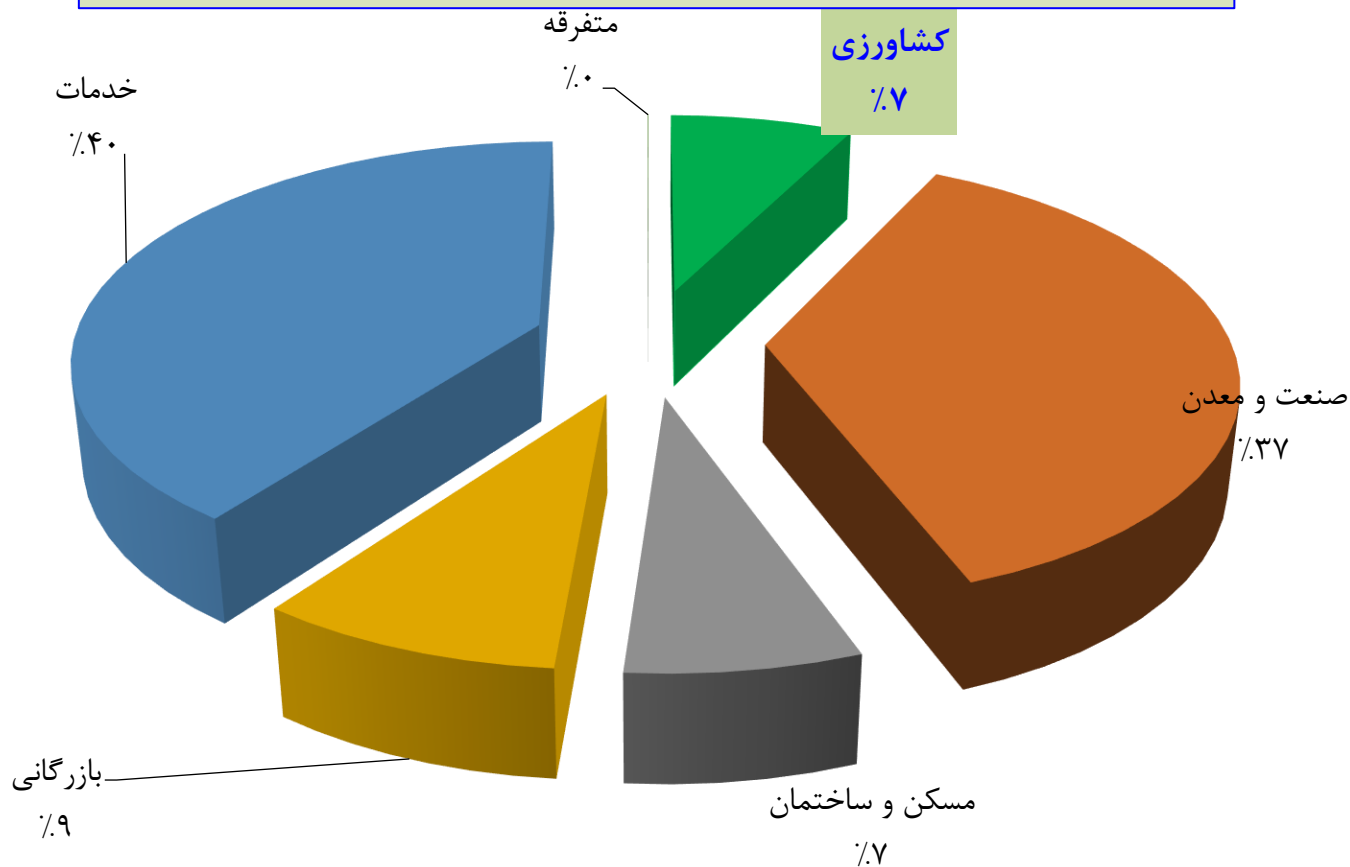
تسهیلات
میانمدت و
بلندمدت

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

سهم تسهیلات پرداختی سیستم بانکی به تفکیک بخشهای اقتصادی در سال ۱۴۰۱ (درصد)

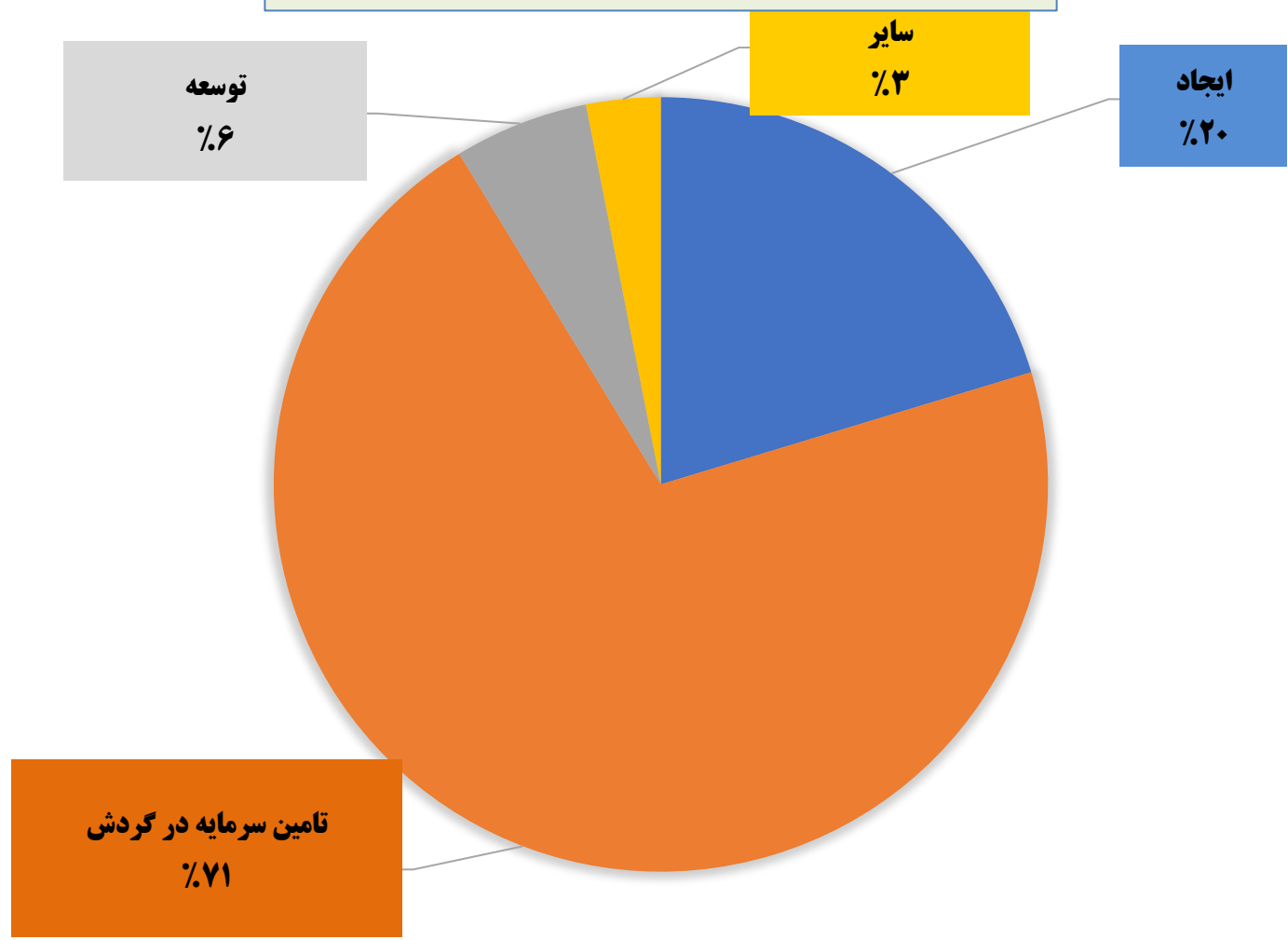
منابع: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا، (۲). محاسباتی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

هدف از دریافت تسهیلات بانکی در بخش کشاورزی ایران

(درصد)

منابع: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا، (۲). محاسباتی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

صندوقهای حمایت از توسعه سرمایه گذاری کشاورزی

قانون تشکیل صندوق ها

در راستای ساماندهی نظام تأمین مالی، اعتباری و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، به استناد ماده ۱۲ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (۱۳۷۹/۱۰/۱۴)، این وزارت موظف است **در جهت حمایت از توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی**، نسبت به تشکیل صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی با مشارکت تولید کنندگان اقدام نماید.

طبق مصوبه هیئت وزیران ، وظیفه تشکیل ، تأمین و تجهیز منابع مالی صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی به شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی واگذار شده است.

شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی، یک شرکت دولتی و فاقد سرمایه مستقل در اختیار است. سرمایه ثبت شده به نام شرکت نیز به عنوان سهم دولت در سرمایه صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی (غیر دولتی) ثبت و کارسازی شده است. از این منظر، این شرکت به نمایندگی از دولت (طبق مصوبات دولت)، یکی از سهامداران هریک از صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی (غیر دولتی) محسوب می شود.

سهم تامین سرمایه صندوق‌ها

حدود وظایف و اختیارات شرکت مادر تخصصی

- ✓ تقویت حجم و کیفیت سرمایه‌گذاری در فعالیتهای مرتبط با بخش کشاورزی؛
- ✓ اعطای تسهیلات و کمک به صندوق‌های تخصصی، محصولی یا منطقه‌ای مرتبط با فعالیتهای بخش کشاورزی و نظارت بر چگونگی استفاده از آنها؛
- ✓ حمایت از تولیدکنندگان و فعالان بخش کشاورزی در مواجهه با موقعیتهای بحرانی؛
- ✓ کمک به تولیدکنندگان برای افزایش ظرفیتهای صادرات محصولات کشاورزی، دریافت اعتبار و کمکهای مالی از دولت، بانک‌ها و موسسات مالی داخلی و خارجی.

وظایف و اختیارات صندوق ها

- اعطای تسهیلات و انجام حمایت‌های مالی به سهامداران
- تضمین متقاضیان سرمایه‌گذاری برای دریافت اعتبار از بانک‌ها و سایر موسسات مالی داخلی
- دریافت کمک مالی و اعتبار از دولت، بانک‌ها و سایر شرکت‌ها و موسسات داخلی و خارجی
- حمایت از تولیدکنندگان و فعالان ... در مواجهه با موقعیت‌های بحرانی
- سایر عملیات و فعالیت‌های مجاز مرتبط با حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

اقدامات شرکت مادر تخصصی در رابطه با صندوق‌ها

- ۱- زمینه سازی و اقدام برای تشکیل صندوق‌ها؛
- ۲- تامین سهم مشارکت دولت در سرمایه صندوق‌ها؛
- ۳- پشتیبانی و حمایت‌های تخصصی و مالی شامل:
 - اعطای تسهیلات به صندوق‌ها از منابع در اختیار؛
 - فراهم نمودن شرایط برای واگذاری عاملیت اعتبارات دولتی؛
 - ایجاد و استقرار نظام جامع مالی؛
 - ایجاد و استقرار نظام جامع فناوری اطلاعات؛
 - کمک به برگزاری مجامع سالیانه بررسی عملکرد مالی و بودجه؛
 - آموزش و توانمندسازی ارکان مدیریتی صندوق‌ها؛
 - ایجاد و استقرار نظام جامع حسابرسی، بازرسی و نظارت بر عملکرد صندوق‌ها.

ظرفیت‌های قانونی صندوق‌ها

گزارش فنی جایگاه و عملکرد صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی در تامین مالی کشاورزی ایران

- ماده ۱۲ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (۱۳۷۹)،
- ماده ۱۷ و ۱۹ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی (۱۳۸۹)
- تامین مالی و ارایه تسهیلات سرمایه در گردش / عاملیت اعتبارات دولتی / وجوه اداره شده
- اجرای پروژه‌های مختلف سرمایه‌گذاری در گلخانه‌ها، صنایع تبدیلی، دامپروری، مراکز تحقیقاتی، دانش بنیان و غیره
- تاسیس شرکت و انجام امور تجارت داخلی و خارجی / تامین و توزیع نهاده‌های کشاورزی / بیمه
- مشارکت داخلی و خارجی در سرمایه‌گذاری‌ها / اجرای مدل‌های مختلف سرمایه‌گذاری از جمله مشارکت عمومی خصوصی، BOT و غیره

خلاصه وضع موجود صندوق ها

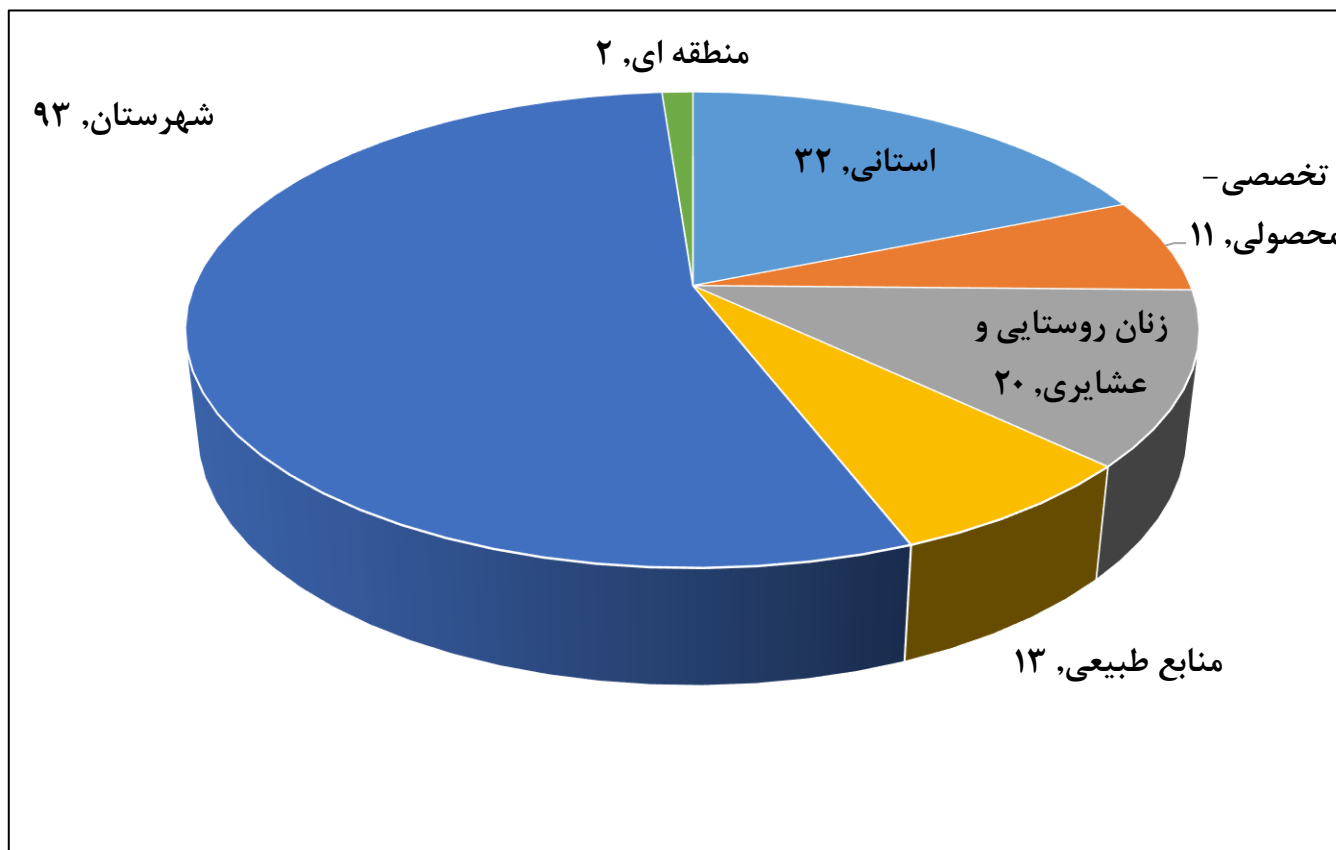
خردادماه ۱۴۰۲

موضوع	مقدار	واحد	توضیحات
تشکیل صندوق	۱۷۱	مورد	۱۱ مورد تخصصی ، محصولی ۳۲ مورد استانی ۹۳ مورد شهرستانی ۲۰ مورد فعالیت زنان ۱۳ مورد منابع طبیعی ۲ مورد منطقه ای (سیستان و مکران)
سهامداران	۸۲۳۲ ۱۲۸،۵۰۳	- تشکل حقوقی - بهره بردار حقیقی	برآورد می شود که حدود ۲ میلیون نفر بهره بردار بخش کشاورزی عضو این تشکل ها باشند.
سرمایه صندوق ها	۳۴،۸۵۸	میلیارد ریال	۴۵.۷ درصد سرمایه متعلق به دولت است.
تسهیلات پرداختی	۲۲۸،۴۶۵	میلیارد ریال	۸۷ درصد از منابع داخلی صندوق ها ، ۱۰ درصد تجهیز منابع از بانک ها و ۳ درصد از سایر منابع
عاملیت اعتبارات دولتی	۱۲۹،۷۰۶	میلیارد ریال	۷۰ درصد از این اعتبارات متعلق به سامانه های نوین آبیاری است

ترکیب انواع صندوق ها

خردادماه ۱۴۰۲

سرمایه و سهامداران صندوق ها

- کل سرمایه صندوق ها حدود ۳۴۸۵۸ میلیارد ریال است که حدود ۵۴.۳ درصد آن متعلق به بخش غیر دولتی و ۴۵.۷ درصد بقیه مربوط به سهم دولت می باشد.
- سهامداران این صندوق ها تا مقطع زمانی مورد بررسی ، شامل ۸۴۲۱ سهامدار حقوقی (تشکل ها و تعاونی های فعال در بخش کشاورزی) و تعداد ۱۳۱،۶۷۷ سهامدار حقیقی (تولید کنندگان و بهره برداران این بخش) می باشند.

تسهیلات اعطایی توسط صندوق ها

- **مهمترین عملکرد صندوق ها، تامین و توزیع تسهیلات سرمایه در گردش به صورت ارزان، سریع، به موقع و به جا بوده است.**
- **از ابتدای تاسیس صندوق ها، مجموعاً حدود ۲۵ هزار میلیارد ریال تسهیلات به سهامداران پرداخت شده که ۸۷ درصد آن از منابع داخلی، ۱۰ درصد از طریق تجهیز منابع از بانک ها و بقیه از سایر منابع بوده است.**

مقایسه تسهیلات اعطایی توسط صندوق ها با بانک ها

- تسهیلات پرداختی همه بانک‌های کشور (به صاحبان کسب و کار و خانوار) طی ۱۲ ماهه سال ۱۴۰۱، مبلغ ۴۴۴۸۵.۳ هزار میلیارد ریال می‌باشد. **سهم کشاورزی** از این تسهیلات برابر ۲،۷۹۶،۹۰۷ میلیارد ریال (**۷.۴ درصد**) بوده است.
- مجموع تسهیلات پرداختی توسط صندوق ها برابر ۳۱۰۴۸ میلیارد ریال بوده است. این میزان تسهیلات پرداختی **حدود ۱.۱ درصد از مجموع تسهیلات پرداختی نظام بانکی کشور به کشاورزی بوده است!!!**

ویژگی های تسهیلات اعطایی صندوق ها

- ارایه تسهیلات ارزان قیمت (۴ درصد کارمزد)؛
- اخذ وثائق سهل الوصول نظیر چک و سفته و حتی ضمانت زنجیره ای وام گیرندگان؛
- هدفمند بودن توزیع تسهیلات در زمان مناسب؛
- انعطاف پذیری در هدایت تسهیلات به مصارف ضروری در بخش کشاورزی.

توزیع درصدی تعداد و سرمایه صندوق ها

خردادماه ۱۴۰۲

ردیف	موضوع	فراوانی		حجم سرمایه		متوسط سرمایه هر صندوق
		تعداد	درصد	میلیارد ریال	درصد	
۱	صندوق های ملی	۱۱	6.4	۶۳۸۳	۱۸.۳	۵۸۰
۲	صندوق های استانی	۳۲	18.7	۲۲۴۴۷	۶۴.۴	۷۰۱
۳	صندوق های شهرستانی	۹۳	54.4	۴۸۳۸	۱۳.۸	۵۲
۴	صندوق های منابع طبیعی	13	7.6	۵۱۱	۱.۵	۳۹
۵	صندوق های زنان	20	11.7	۵۱۴	۱.۶	۲۵
۶	صندوق های منطقه ای	2	1.2	۱۶۵	۰.۴	۸۲
جمع		۱۷۱	۱۰۰	۳۴۸۵۸	۱۰۰	۲۰۴

چالش‌های فراوانی با سهم سرمایه صندوق‌ها

۱). علیرغم آنکه **صندوق‌های شهرستانی** دارای فراوانی بیشتری نسبت به سایر صندوق‌ها هستند (**۵۴.۴ درصد**) تنها **۱۳.۸ درصد** از سرمایه کل صندوق‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. این وضعیت در باره صندوق‌های زنان و صندوق‌های منابع طبیعی نیز مصداق دارد.

۲). برخلاف وضعیت فوق، **صندوق‌های استانی با ۱۸.۷ درصد فراوانی**، **۶۴.۴ درصد سرمایه** ثبت شده صندوق‌های کشور را به خود اختصاص داده‌اند. چنین تصویری در باره صندوق‌های ملی نیز قابل ذکر می‌باشد.

۳). متوسط سرمایه صندوق‌های زنان، منابع طبیعی و شهرستانی اندک بوده و در شرایط فعلی اقتصادی، درآمدهای حاصل از ارایه تسهیلات توسط این صندوق‌ها **کفاف هزینه‌ها** (حقوق مدیرعامل و کارکنان، هزینه‌های جاری و غیره) را نمی‌دهد

۴). سهامداران صندوق‌های ملی و استانی، شکل‌های مختلف بخش کشاورزی هستند. در صندوق‌های شهرستانی، زنان و منابع طبیعی، علاوه بر شکل‌های مرتبط، بهره‌برداران بخش کشاورزی به صورت انفرادی (حقیقی) سهامدار می‌باشند. **با عنایت به همپوشانی فضای جغرافیایی محدوده عمل هر صندوق، آشکار است که امکان تکرار سهامداری وجود دارد.**

۵). کاهش قدرت اثرگذاری صندوق‌ها ناشی از **عدم افزایش سرمایه** آن‌ها متناسب با رشد تورم و کاهش قدرت خرید سهامداران؛

۶). **سهم پایین صندوق‌ها در تامین سرمایه در گردش** مورد نیاز بخش کشاورزی در مقایسه با نیاز واقعی این بخش به تسهیلات مختلف؛

۷). وجود چالش‌های عدیده برای ورود صندوق‌ها به **حوزه سرمایه‌گذاری ثابت و همچنین تجارت**؛

۸). پراکندگی سرمایه‌های موجود و آتی میان صندوق‌های متعدد که هر کدام یک واحد حقوقی مستقل بوده و دارای ساختار تصمیم‌گیری مستقلی می‌باشند؛

۹). هزینه‌های زائد ناشی از شرکت داری مستقل هر صندوق در سراسر کشور؛

۱۰). چالش‌های موجود در خصوص پوشش خدمات صندوق‌ها به تک تک بهره‌برداران بخش کشاورزی از طریق تشکّل‌ها و یا بصورت فرد حقیقی. / چالش نظارت

اهداف پیشنهادی

برخورداری کلیه تولیدکنندگان بخش کشاورزی از خدمات متنوع صندوق ها از طریق سهامداری در شبکه صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی؛

ایجاد و توسعه فرآیند سرمایه گذاری مستقیم توسط صندوق ها در راستای تکمیل زنجیره ارزش بخش کشاورزی و تقویت روند دانش بنیان سازی و کشاورزی قراردادی؛

هم افزایی و شبکه سازی فعالیت صندوق ها بویژه در حوزه اجرای اقدامات مشترک و ارتقای بهره وری در فرآیند تامین و تخصیص منابع در صندوق ها؛

تقویت جایگاه شرکت مادر تخصصی در سازماندهی فعالیت صندوق ها و توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی؛

راهنماهای پیشنهادی

■ تکمیل شبکه صندوق ها با تاکید بر صندوق های تخصصی و محصولی و صندوق های منطقه ای؛

■ ایجاد ساختارهای مشترک کاری و هم افزایی منابع و ظرفیت صندوق ها در راستای بالابردن سطح اثربخشی منابع و اقدامات؛

■ تقویت و بهینه سازی فرآیند تامین و تخصیص منابع با استفاده از رویکردها و ابزارهای نوین مالی و توسعه کمی و افزایش سرمایه صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی متناسب با شرایط اقتصادی و نیاز بخش کشاورزی؛

■ اصلاح، تکمیل و بروزرسانی مقررات و آیین نامه های جاری صندوق ها با هدف انطباق بیشتر با رویکردهای توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی؛

■ کمک به ایجاد و تکمیل زنجیره های تولید و ارزش در بخش کشاورزی و پشتیبانی از کشاورزی قراردادی و کشاورزی فرا سرزمینی با استفاده از ظرفیت نهادی و ساختاری صندوق های حمایت از توسعه بخش کشاورزی؛

راهنمای پیشنهادی

- فراهم نمودن شرایط تامین نهاده مورد نیاز سهامداران صندوق ها از طریق یک شرکت بازرگانی متناسب؛
- آموزش و تواناسازی مورد نیاز در شرکت مادر تخصصی و صندوق ها؛
- سازماندهی و پیاده سازی نظام نظارت و حسابرسی داخلی؛
- مستندسازی و اطلاع رسانی؛

با تشکر